

ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА

DOI: [https://doi.org/10.32782/2708-4949.3\(13\).2024.7](https://doi.org/10.32782/2708-4949.3(13).2024.7)

УДК 338.48:640.4

Р. М. Котенко

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА НА ІВАНО-ФРАНКІВЩИНІ КРИЗЬ ПРИЗМУ ІСТОРИЧНОГО ЕКСКУРСУ ТА В ПРОЄКЦІЇ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ

У статті на широкій джерельній базі з використанням архівних джерел (фонди Державного архіву Івано-Франківської області) висвітлено стан готельно-ресторанної справи на Івано-Франківщині крізь призму історичного екскурсу (1970–1980-ті роки), за умов сьогодення та в проєкції перспектив подальшого розвитку. Зазначено, що за умов сучасного розвитку людства туризм перетворився на глобальний чинник поступу цивілізації, а туризм в Україні, зокрема готельно-ресторанна справа, яка пов'язана з ним, – це продукт тривалого історичного розвитку. Доведено, що розвиток туристичної сфери на Івано-Франківщині в 1970–1980-ті рр. є яскравою сторінкою історії вітчизняного туризму: за умов тоталітарного радянського режиму, “закритого” суспільства, ідеологічного диктату, застійних явищ у соціально-економічній галузі він пережив безпрецедентний розвиток, зумовлений низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників. Проаналізовано сучасний досвід розвитку готельно-ресторанної справи в Івано-Франківській області, поглиблено й виражено уявлення про зміст, механізми, здобутки і прогалини розвитку туристично-екскурсійної справи в масштабі не тільки регіону, а й усієї України тощо. Зроблено висновок про поступове зростання кількості закладів готельного господарства в Івано-Франківській області з 2006 р. Найбільше підприємств готельної індустрії розташовано в Івано-Франківську та Яремчі (становлять 37,1 % від загальної кількості), лише на території Івано-Франківської міської ради сьогодні діє 43 суб'єкти господарювання, пов'язані зі сферою готельного господарства (27 готелів, 7 мотелів, 9 хостелів). Виокремлено низку проблем внутрішнього і зовнішнього характеру, що негативно впливають на динаміку розвитку готельно-ресторанної справи на Івано-Франківщині. Наголошено, що передумови для сучасного її розвитку були закладені в минулому столітті. Підприємства гостинної індустрії карпатського краю є цікавими, пізнавальними, перспективними, інвестиційно-привабливими для рекреантів.

Ключові слова: готельно-ресторанна справа, Івано-Франківщина, туризм, готельне господарство, підприємства гостинної індустрії, рекреаційно-оздоровчі заклади курортного типу.

Постановка проблеми та її актуальність. За умов сучасного розвитку людства туризм перетворився на глобальний чинник поступу цивілізації. Він справляє мультиплікативний вплив на всі аспекти суспільного життя – соціальний, економічний, культурний, освітній, релігійний, етнонаціональний тощо. Закономірно, що за своїм значенням у динамічному поступі суспільства “туристичну революцію” ХХ сторіччя, яка передувала сьогоднішній ситуації (коли туризм кваліфікують як умову сталого розвитку, він перетворився в одну з міжнародних брендних категорій, основну рушійну силу соціально-економічного прогресу), виправдано порівнюють з індустріальною революцією XVII століття. Туризм в Україні, зокрема готельно-ресторанна сфера, яка пов'язана з ним, – це продукт тривалого історичного розвитку. За доби державної незалежності в Україні формується цілісна комплексна державна політика зі створення конкурентоспроможного на міжнародному ринку національного туристичного продукту, який здатний задовольнити потреби людей щодо оздоровлення, змістовного дозвілля, духовних потреб. Івано-Франківщина – це край, який є дуже привабливим для розвитку туризму, готельно-ресторанної справи, тому зростає

важливість удосконалення діяльності підприємств сфери гостинності як невід'ємного чинника сталого розвитку регіону. Його, згідно з офіційними даними, щороку відвідує два мільйони туристів та екскурсантів [10]. Передумови для сучасного розвитку готельно-ресторанної справи на Івано-Франківщині були закладені в минулому столітті, що створило добре підґрунтя для її успішного розвитку за умов сьогодення. З огляду на це актуальним є дослідження стану готельно-ресторанної справи на Івано-Франківщині як ключового складника розвитку туристичної галузі краю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Попри те, що окремі аспекти, дотичні до порушеної в назві статті проблеми (історичні аспекти розвитку туризму вивчали С. Білоус, В. Великочий, А. Грицишин, В. Клапчук, Р. Котенко, М. Філь та ін. [1]; деякі питання розвитку готельно-ресторанної індустрії міста Івано-Франківська та Івано-Франківщини аналізували С. Мазур, А. Прилуцький [6], Л. Жирак, О. Мальована [4], І. Пандяк, Н. Паньків [8] та ін., курортну справу досліджували І. Мендела [7], Т. Маланюк, В. Шикеринець [1] та ін.), водночас питання генези готельно-ресторанної справи на Івано-Франківщині є відкритими для подальшого аналізу.

Мета статті – схарактеризувати стан готельно-ресторанної справи на Івано-Франківщині у вимірі історичного екскурсу (1970–1980-ті роки), за умов сьогодення та в проекції перспектив подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток туризму – один із пріоритетів державної регіональної політики, що, окрім іншого, законодавчо закріплено в низці документів: Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 р. (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 168-р), Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр. (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695), Указі Президента України “Про заходи щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму” (підписано 18.08.2020 № 329/2020), розпорядженні Кабінету Міністрів України “Про затвердження плану заходів щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму” (видано від 03.02.2021 № 84-р) тощо. У контексті цих документів розроблено Стратегію розвитку Івано-Франківської області на 2021–2027 рр. (затверджена рішенням обласної ради від 21.02.2020 № 1381-34/2020), згідно з якою розвиток туристично-рекреаційної сфери Івано-Франківщини належить до пріоритетів конкурентоспроможної економіки регіону. У Стратегії, зокрема, зазначено, що “Івано-Франківщина – один із лідерів внутрішнього туризму України” [10].

Науково-теоретична актуальність порушеної в назві статті проблеми полягає, окрім іншого, і в тому, що розвиток туристичної сфери на Івано-Франківщині в 1970–1980-ті рр. є яскравою сторінкою історії вітчизняного туризму. За умов тоталітарного радянського режиму, “закритого” суспільства, ідеологічного диктату, застійних явищ у соціально-економічній галузі він пережив безпрецедентний розвиток, зумовлений низкою об’єктивних і суб’єктивних чинників завдяки потужному рекреаційному потенціалові, унікальним природним ресурсам, карпатським горам і природі, самобутній етнокulturі, багатій історичній спадщині. Такий кут зору – “на мікрорівні” – уможливує проаналізувати досвід розвитку готельно-ресторанної справи, поглибити й увиразнити уявлення про зміст, механізми, здобутки і прогалини розвитку туристично-екскурсійної справи в масштабі не тільки регіону, а й усієї України тощо. Наведемо окремі факти що аргументують нашу тезу. Насамперед наголосимо, що природні (природно-географічні) ресурси Прикарпаття мають значні оздоровчо-релаксаційні, психоконфортні, атракційні, екологічні, ландшафтно-естетичні, пізнавальні, спортивні властивості. Природно-ресурсна база регіону становила третину рекреаційного потенціалу УРСР та була однією з найсприятливіших для санаторно-курортного лікування, оздоровчого туризму й відпочинку. Їхні витoki в Українських Карпатах сягають XVI ст., а на початку минулого століття на теренах сучасної Івано-Франківської області успішно

функціонувала мережа бальнеологічних і кліматолікувальних центрів (Черче, Татарів, Жаб’є (Верховина), Косів, Кути, Яремче, Микуличин, Ворохта та ін.). Після двох світових війн, що зумовили занепад рекреаційних господарств, зокрема й готельної справи, їхнє інтенсивне відновлення відбулося в 1960-х рр. [5; 9].

Погоджуємося з думкою авторів, які стверджують, що “історичний пік” розвитку “традиційних” закладів рекреації Івано-Франківщини припав на 1980-ті рр., коли підприємства сфери гостинності карпатського регіону приймали до 103 тис. осіб, а заповнюваність сягала 90–100 % завдяки централізованій системі профспілкового соціального туризму [5, с. 60]. Це особливо показово на тлі подальшої кризи і занепаду цієї галузі регіону [11, с. 155–207]. Отже, туризм у природно-рекреаційній зоні гірських Карпат перетворився в комплексну галузь, що забезпечувала рекреантів житлом, харчуванням, транспортом, відповідним спорядженням, широким спектром культурно-масових та екскурсійних послуг. Так, якщо потужність діючих тут 53 туристичних закладів на час максимального розгортання становила 10,5 тис. місць, то близько 23–25 % їх припадало на Івано-Франківщину, а за обсягами послуг рекреантів (30,4 %) вона випереджала інші області регіону. Завдяки рентабельності постійно зростали прибутки туристичних підприємств: упродовж 1970–1985 рр. – у 5,3 рази [5, с. 61–65]. Цьому великою мірою сприяв розвиток служби сервісу. Про її перетворення у важливу галузь обслуговування населення Івано-Франківщини засвідчує збільшення кількості 1985 р. підприємств роздрібно́ї торгівлі – до 4087 та підприємств громадського харчування – до 1966, вони мали в середньому 66 посадкових місць [9]; особливу увагу приділяли організації харчування та розширенню асортименту побутових послуг рекреантів у туристичних закладах, на маршрутах та в зонах відпочинку.

Підприємства сфери гостинності Івано-Франківської області розширювали асортимент, запроваджували нові форми та методи обслуговування туристів: на середину 1970-х рр. склалася розгалужена мережа підсобних сільськогосподарських підприємств (6), ресторанів, кав’ярень, барів (6), сувенірних майстерень (4), кіосків туристично-сувенірної торгівлі (5), фотосалонів (5), перукарень та інших дрібнопобутових закладів (5) [15, с. 4]. Усі турбази мали власні їдальні із понад тисячею посадкових місць та пункти прокату туристичного спорядження [3, с. 31]. За наступного п’ять років ця динаміка помітно знизилася через загальну стагнацію підприємств туристичної індустрії Івано-Франківської області.

Підприємства сфери гостинності, підпорядковані Івано-Франківській обласній раді туризму і екскурсій (ОРТЕ), пройшли власний шлях розвитку, що супроводжувався успіхами, складними процесами організації тощо. Наведемо окремі приклади, які увиразнюють розвиток готельно-ресторанної справи в області за цього періоду. Так, найвідомішу з-поміж

підприємств туристичної індустрії турбазу “Гуцульщину” в Яремчі ввели в експлуатацію 1964 р. (розрахована на 400 місць (з них 150 – цілорічної дії)), проте наступного року її передали на баланс облради з туризму через незавантаженість і збитковість [2, с. 1]. Завдяки низці реорганізаційних заходів, наростанню загального турпотoku до Карпат невдовзі (за наступних років) завантаженість “Гуцульщини” сягала позначки 100 %, станом на 1979 р. тут було 600 місць (360 цілорічної дії), власний автопарк із трьох автобусів та чотирьох вантажівок і легковиків, заклади харчування [12, с. 22–24; 13, с. 1]. Попри те, що на середину 1980-х рр. припадає доба розквіту турбази, створені в середині 1960-х рр. народними майстрами фасади ще зберігали зовнішню привабливість, однак уся інфраструктура вимагала капітальної реконструкції, модернізації, а у філіалі “Чорногора”, який розрахований на 200 літніх місць, туристи вели “напівдикі” життя – готували страву на вогнищах, не мали жодних зручностей тощо [16, с. 11]. За цього періоду зростала популярність турбази “Сріблясті водоспади” (уведено в експлуатацію 1968 р. [13, с. 1]) у с. Шешори, що на Косівщині. Вона розташована в мальовничому куточку (серед хвойного лісу біля знаменитого водоспаду “Гук” та мальовничої ріки Пістинька), у дво-тримісних котеджах, наметовому містечку могли водночас розміститися 360 рекреантів, яких приваблювали багатоденні походи Карпатами та екскурсії Гуцульщиною. До послуг туристів були душові, їдальня, кав’ярня, пункти прокату туристичного спорядження, туркабінет, бібліотека, спортивні майданчики для волейболу і тенісу [14, с. 11]. Такі ж умови проживання надавав розташований біля селища Яблунів її філіал “Смерічка” із 50 місцями цілорічного функціонування [3, с. 10].

Окрім організованих форм, на Івано-Франківщині активно розвивався так званий самодіяльний туризм, на маршрутах якого (до Яремчі, Косова, Ворохти, Верховини та ін.) реєструвалося близько 34 тис. груп із близько 1 млн. учасників [9, с. 163] (до цієї кількості не залічуємо так званих диких туристів. – Р. К.), що зумовлювало переважання чинної в регіоні інфраструктури, підприємств гостинної індустрії, окремих рекреаційних територій, а це актуалізувало не тільки потребу регулювання і ретельного контролю з боку місцевих органів влади та керівних туристичних структур самодіяльних туристичних потоків, а й розширення мережі об’єктів гостинної індустрії.

Отже, розвиток рекреаційно-оздоровчих закладів курортного типу (санаторіїв, пансіонатів, будинків відпочинку, туристичних баз), самодіяльний туризм стали важливою базою для розгортання масового туристично-екскурсійного руху на Івано-Франківщині, що виходив за регіональні межі; рекреантів, які відпочивали за путівками, самодіяльних туристів із різних областей України приваблювали природні умови відпочинку, бальнеологічні і фітоцидні ресурси, що забезпечували ефективне лікування

багатьох захворювань, заняття активними видами туризму, самобутня етнокультура краю, мережа підприємств гостинної індустрії тощо [7]. Незважаючи на умови панування командно-адміністративної системи, було віднайдено механізми нарощування туристично-екскурсійної діяльності на Івано-Франківщині, хоча посилення застійних явищ у соціально-економічній сфері стали дедалі більше стримувати її розвиток. Утім, це створило необхідні передумови для розвитку туристичної індустрії, готельно-ресторанної справи за доби незалежності.

Як уже йшлося, щороку Івано-Франківську область відвідує два мільйони туристів та екскурсантів, унаслідок запровадження всеохопного карантину 2020 р. простежувалося “зниження ділової активності, обмеження обсягів пасажирських перевезень, припинення роботи закладів готельно-ресторанної індустрії тощо”, туристична індустрія зазнала збитків (“кількість суб’єктів господарювання, які припинили діяльність, становить 15 %; готельєри сплатили на 10 %, а туристичні фірми – на 25 % відповідно менше податків і зборів, доходи закладів готельної індустрії зменшилися майже на 25 %” [10].

Попри те, що 2020 р. Івано-Франківщину відвідало 1,8 млн туристів і екскурсантів (а це на 10 % менше, аніж 2019 р.), Прикарпаття в Україні посіло другі місця за кількістю внутрішніх та іноземних туристів, яких обслуговували суб’єкти туристичної діяльності. 2021 р. простежується зростання кількості в’їзних і внутрішніх туристичних потоків. Так, за підсумками лише семи місяців 2021 р. туристичний збір (а це 5,8 млн грн) перевищив річний показник 2020 р. Упродовж 2020–2021 рр. облаштовано нові рекреаційні зони, прознаковано 100 км туристичних маршрутів, встановлено 16 туристично-інформаційних стендів (усього налічується понад 80), створено 20 віртуальних турів цікавими туристичними об’єктами і атракціями (усього інтегровано на сайт www.iftourism.com 79) [10]. Активно розвиваються підприємства гостинної індустрії, оскільки їхня ефективна діяльність безпосередньо залежить від рівня туристичної привабливості краю, відповідно рівня розвитку туристичної сфери. Найбільше підприємств готельної індустрії в Івано-Франківську та Яремчі (становлять 37,1 % від загальної кількості) [8, с. 148, 150]. За офіційними даними, на території Івано-Франківської міської ради сьогодні діє 43 суб’єкти господарювання, що пов’язані зі сферою готельного господарства (27 готелів, 7 мотелів, 9 хостелів), місткість готелів, аналогічних засобів розміщення в Івано-Франківську – 1518 осіб [10].

За думкою Н. Паньків, І. Пандяк, поступове зростання кількості закладів готельного господарства в Івано-Франківській області простежується з 2006 р., з незначними коливаннями, оскільки “із цього періоду розпочався інтенсивний розвиток туризму в регіоні; туристичні центри зберігають зазначені показники, хоча насправді закладів розміщення набагато більше, однак вони перебувають у приватному секторі та

офіційно не зареєстровані” [8, с. 151]. Так, 2018 р. діяло 67 підприємств гостинної індустрії: 46 готелів, 18 хостелів та гірських притулків, 3 інших місць для короткотермінового проживання, що свідчить про позитивну динаміку розвитку готельного господарства. Більшість підприємств готельної індустрії облаштовані закладами харчування (ресторани, бари, кав'ярні), завдяки чому вони стають комфортабельнішими, такими, що наближаються до європейських стандартів готелів. Водночас велика кількість підприємств гостинної індустрії є приватними, зазвичай їхня діяльність не внесена до статистичних звітів. Окрім цього, практично не розвинутою є готельна мережа в Городенківському, Рожнятівському, Снятинському, Тлумацькому районах [8, с. 151–152].

У розвитку готельно-ресторанної справи на Івано-Франківщині є низка інших проблем внутрішнього і зовнішнього характеру, що негативно впливає на її динаміку [1; 4; 6; 7]. Дослідники С. Мазур, А. Прилуцький виокремлюють такі “фактори стримування” мережі готельного й ресторанного бізнесу: “дуже повільні тенденції розвитку”; “наявний готельно-ресторанний фонд не відповідає світовим стандартам”; “низькі темпи будівництва сучасних комфортабельних

готелів за рахунок іноземних компаній”, відсутність “паркенгів, фітнес-центрів, конференц-залів і орієнтація на двомісні номери, які не відповідають європейським стандартам”, “низька купівельна спроможність населення та недостатньо розвинута сфера послуг” [6].

Висновки. За умов сучасного розвитку людства зростає важливість туристичної індустрії, сфери гостинності. Туризм в Україні, зокрема готельно-ресторанна справа, яка пов'язана з ним, – продукт тривалого історичного розвитку. Івано-Франківська область – це доволі привабливий край для розвитку туризму, готельно-ресторанної справи, тому зростає важливість удосконалення діяльності підприємств сфери гостинності як невід'ємного чинника сталого розвитку регіону. Передумови для сучасного розвитку туристичної / готельно-ресторанної справи на Івано-Франківщині були закладені в минулому столітті, що створило добре підґрунтя для її успішного розвитку за умов сьогодення, коли інноваційна діяльність підприємств сфери гостинності стає невід'ємним чинником сталого розвитку. Аналіз розвитку туристичної галузі, готельно-ресторанної справи Івано-Франківщини засвідчує, що регіон є цікавим, пізнавальним, перспективним, інвестиційно-привабливим для рекреантів.

Список використаних джерел:

1. Готельно-ресторанний бізнес і курортна справа України: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції “Готельно-ресторанний бізнес і курортна справа України” (Івано-Франківськ, 6 грудня 2022 р.). Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника / гол. редкол. – проф. Володимир Клапчук. Івано-Франківськ, 2022. 458 с.
2. Довідка про розвиток туризму за 1970 рік. ДАІФО (Державний архів Івано-Франківської області). Ф. Р-2162. Оп. 1. Спр. 46. 6 арк.
3. Довідки, інформації, довідкові дані про турбази області, про виконання постанови ЦК КПРС від 31 травня 1969 р. “Про заходи щодо подальшого розвитку туризму та екскурсій”, про підвищення ідейно-політичної спрямованості екскурсій, про розвиток молодіжного туризму та ін. 1975 р. ДАІФО. Ф. Р-2162. Оп. 1. Спр. 103. 51 арк.
4. Жирак Л., Мальована О. Готельно-ресторанна індустрія як складова туристичного розвитку Івано-Франківська. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. 2022. Випуск 36. С. 39–43.
5. Карпатський рекреаційний комплекс. Київ, 1984. 167 с.
6. Мазур С., Прилуцький А. Стан та перспективи розвитку готельно-ресторанної справи в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. № 2. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/2_2019/33.pdf
7. Мендела І. Я. Розвиток курортів Івано-Франківської області. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Випуск 14. Частина 2. С. 40–43.
8. Паньків Н., Пандяк І. Сучасний стан розвитку готельного господарства Івано-Франківської області. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 47. С. 147–153.
9. Природно-заповідні території та об'єкти Івано-Франківщини / за ред. Приходько М. М., Парпана В. І. Івано-Франківськ, 2000. 271 с.
10. Регіональна цільова програма розвитку туризму в Івано-Франківській області на 2022–2026 роки. URL: <https://orada.if.ua/wp-content/uploads/2021/11/282-10.pdf>
11. Рутинський М. Й., Стецюк О. В. Туристичний комплекс Карпатського регіону: навчальний посібник. Чернівці, 2008. 439 с.
12. Положення, звіти, листування та інші документи про підготовку та проведення 2-го республіканського зльоту туристів України у м. Яремче 5–10 травня 1978 року. ДАІФО. Ф. Р-2162. Оп. 1. Спр. 172. 285 арк.
13. Постанова Президії Центральної ради з туризму та екскурсій від 28 травня 1979 року про створення туристичної бази “Гуцульщина” у м. Яремче, положення про неї від 28 травня 1979 року. ДАІФО. Ф. Р-2162. Оп. 1. Спр. 181. 7 арк.
14. Протокол засідання ради про підсумки роботи колективів туристично-екскурсійних організацій області за 1975 рік та завдання на 1976 рік від 22 січня 1976 року. ДАІФО. Ф. Р-2162. Оп. 1. Спр. 116. 80 арк.
15. Протоколи засідань президії за 1975 рік. (З № 1–№ 14). Протокол засідання обласної ради щодо заходів щодо подальшого розвитку туризму та екскурсій в Українській РСР від 15 лютого 1975 року. ДАІФО. Ф. Р-2162. Оп. 1. Спр. 102. 367 арк.

16. Протокол розширеного засідання про завдання туристично-екскурсійних організацій від 29 квітня 1986 року. *ДАІФО*. Ф. Р-2162. Оп. 1. Спр. 331. 35 арк.

References:

1. Hotelno-restoranni biznes i kurortna sprava Ukrainy: Materialy Vseukrainskoi naukovopraktychnoi internet-konferentsii "Hotelno-restoranni biznes i kurortna sprava Ukrainy" [Hotel and restaurant business and resort business of Ukraine: Materials of the All-Ukrainian scientific and practical internet conference "Hotel and restaurant business and resort business of Ukraine"]. (Ivano-Frankivsk, 6 hrudnia 2022 r.). (2022). Ivano-Frankivsk. (in Ukrainian)
2. Dovidka pro rozvytok turizmu za 1970 rik [Information on the development of tourism for 1970]. *DAIFO – SAIFR* (Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti – State Archive of Ivano-Frankivsk Region). F. R-2162. Op. 1. Spr. 46. 6 ark. (in Ukrainian)
3. Dovidky, informatsii, dovidkovi dani pro turbazy oblasti, pro vykonannya postanovy TsK KPRS vid 31 travnia 1969 r. "Pro zakhody shchodo podalshoho rozvytku turizmu ta ekskursii", pro pidvyshchennia ideino-politychnoi spriamovanosti ekskursii, pro rozvytok molodizhnogo turizmu ta in. 1975 r. [References, information, reference data about tourist centers of the region, about the implementation of the resolution of the Central Committee of the CPSU dated May 31, 1969 "On measures for the further development of tourism and excursions", about increasing the ideological and political orientation of excursions, about the development of youth tourism, etc. 1975]. *DAIFO – SAIFR*. F. R-2162. Op. 1. Spr. 103. 51 ark. (in Ukrainian)
4. Zhyrak L., & Malovana O. (2022) Hotelno-restoranna industriia yak skladova turystychnoho rozvytku Ivano-Frankivska [Hotel and restaurant industry as a component of tourist development of Ivano-Frankivsk]. *Naukovi zapysky Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu – Scientific notes of the International Humanitarian University*, no. 36, pp. 39–43. (in Ukrainian)
5. Karpatskyi rekreatsiniy kompleks [Carpathian recreation complex]. (1984). Kyiv. (in Ukrainian)
6. Mazur S., & Prylutskyi A. (2019) Stan ta perspektyvy rozvytku hotelno-restorannoï spravy v Ukraini [The issues of the development of hotel and restaurant business in Ukraine]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, no. 2. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2019/33.pdf (in Ukrainian)
7. Mendela I. Ya. (2017) Rozvytok kurortiv Ivano-Frankivskoi oblasti [Development of resorts of Ivano-Frankivsk region]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, no. 14 (2), pp. 40–43. (in Ukrainian)
8. Pankiv N., & Pandiak I. (2020) Suchasnyi stan rozvytku hotelnoho gospodarstva Ivano-Frankivskoi oblasti [Current state of developing hotel business of Ivano-Frankivsk region]. *Infrastruktura rynku – Market infrastructure*, no. 47, pp. 147–153. (in Ukrainian)
9. Pryrodno-zapovidni terytorii ta obiekty Ivano-Frankivshchyny [Nature-protected territories and objects of Ivano-Frankivsk region]. (2000). Ivano-Frankivsk. (in Ukrainian)
10. Rehionalna tsilova prohrama rozvytku turizmu v Ivano-Frankivskii oblasti na 2022–2026 roky [Regional target program for the development of tourism in the Ivano-Frankivsk region for 2022–2026]. Available at: <https://orada.if.ua/wp-content/uploads/2021/11/282-10.pdf> (in Ukrainian)
11. Rutynskyi M. Y., & Stetsiuk O. V. (2008) Turystychnyi kompleks Karpatskoho rehionu [Tourist complex of the Carpathian region]: Navchalnyi posibnyk. Chernivtsi. (in Ukrainian)
12. Polozhennia, zvity, lystuvannia ta inshi dokumenty pro pidhotovku ta provedennia 2-ho respublikanskoho zlotu turistiv Ukrainy u m. Yaremche 5–10 travnia 1978 roku [Regulations, reports, correspondence and other documents on the preparation and holding of the 2nd republican take-off of Ukrainian tourists in the city of Yaremche on May 5–10, 1978]. *DAIFO – SAIFR*. F. R-2162. Op. 1. Spr. 172. 285 ark. (in Ukrainian)
13. Postanova Prezhydii Tsentralnoi rady z turizmu ta ekskursii vid 28 travnia 1979 roku pro stvorennia turystychnoi bazy "Hutsulshchyna" u m. Yaremche, polozhennia pro nei vid 28 travnia 1979 roku [Resolution of the Presidium of the Central Council for Tourism and Excursions of May 28, 1979 on the creation of the Hutsulshchyna tourist base in the city of Yaremche, its provisions of May 28, 1979.]. *DAIFO – SAIFR*. F. R-2162. Op. 1. Spr. 181. 7 ark. (in Ukrainian)
14. Protokol zasidannia rady pro pidsumky roboty kolektyviv turystychno-ekskursiinykh orhanizatsii oblasti za 1975 rik ta zavdannia na 1976 rik vid 22 sichnia 1976 roku [Minutes of the meeting of the council on the results of the work of the groups of tourism and excursion organizations of the region for 1975 and tasks for 1976 from January 22, 1976]. *DAIFO – SAIFR*. F. R-2162. Op. 1. Spr. 116. 80 ark. (in Ukrainian)
15. Protokoly zasidan prezhydii za 1975 rik. (Z № 1–№ 14). Protokol zasidannia oblasnoi rady shchodo zakhodiv shchodo podalshoho rozvytku turizmu ta ekskursii v Ukrainskii RSR vid 15 liutoho 1975 roku [Minutes of meetings of the presidium for 1975. (From № 1–№ 14). Minutes of the meeting of the regional council on measures for the further development of tourism and excursions in the Ukrainian SSR from February 15, 1975]. *DAIFO – SAIFR*. F. R-2162. Op. 1. Spr. 102. 367 ark. (in Ukrainian)
16. Protokol rozshyrenoho zasidannia pro zavdannia turystychno-ekskursiinykh orhanizatsii vid 29 kvitnia 1986 roku [Minutes of the extended meeting on the tasks of tourist and excursion organizations regarding dated April 29, 1986]. *DAIFO – SAIFR*. F. R-2162. Op. 1. Spr. 331. 35 ark. (in Ukrainian)

Ruslan Kotenko

Vasyl Stefanyk Prykarpattia National University

**HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS IN IVANO-FRANKIVSK REGION THROUGH
THE PRISM OF HISTORICAL EXCURSUS AND IN THE PROJECTION
OF DEVELOPMENT PROSPECTS**

The article, based on a wide range of sources including archival materials (funds of the State Archive of Ivano-Frankivsk region), highlights the state of the hotel and restaurant business in the Ivano-Frankivsk region through the prism of a historical excursus (1970–1980s), under current conditions, and in the projection of prospects for further development. It is noted that in the conditions of modern human development, tourism has become a global factor in the progress of civilization, and tourism in Ukraine, particularly the hotel and restaurant business associated with it, is a product of long historical development. It is proven that the development of the tourism sector in the Ivano-Frankivsk region in the 1970–1980s is a vivid page in the history of domestic tourism: under the conditions of the totalitarian Soviet regime, a “closed” society, ideological dictate, and stagnant phenomena in the socio-economic sphere, it experienced unprecedented development due to a number of objective and subjective factors. The modern experience of hotel and restaurant business development in the Ivano-Frankivsk region is analyzed, deepening and clarifying the understanding of the content, mechanisms, achievements, and gaps in the development of tourism and excursion business not only on a regional scale but also throughout Ukraine. The conclusion is made about the gradual increase in the number of hotel establishments in the Ivano-Frankivsk region since 2006. The largest number of hotel industry enterprises are located in Ivano-Frankivsk and Yaremche (accounting for 37.1 % of the total), with 43 business entities related to the hotel industry operating in the Ivano-Frankivsk city council area alone (27 hotels, 7 motels, 9 hostels). A number of internal and external problems that negatively affect the dynamics of hotel and restaurant business development in the Ivano-Frankivsk region are highlighted. It is emphasized that the prerequisites for its modern development were laid in the past century. The enterprises of the hospitality industry in the Carpathian region are interesting, educational, promising, and investment-attractive for recreationists.

Keywords: hotel and restaurant business, Ivano-Frankivsk region, tourism, hotel industry, hospitality industry enterprises, recreational and health resort establishments.

Статтю подано до редакції 07.08.2024